

Sveavägen 57-59
Box 350, SE-101 26 Stockholm, Sweden

Riksförbundet för sexuellt likaberättigande
The Swedish federation for Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Rights
Member of International Lesbian and Gay Association (ILGA)

Förbundskansli
+46 8 457 13 00
forbund@rfsl.se

Hivkansli
+46 8 457 13 05
hivkansli@rfsl.se

RFSL Media
+46 8 457 13 10
komut@rfsl.se
www.rfsl.se@rfsl.se

Fax
+46 8 30 47 30
Hemsida
www.rfsl.se

REMISSYTTRANDE

2005-03-21

Näringsdepartementet

103 33 STOCKHOLM

**Yttrande över betänkandet (SOU 2004:117) Ett
nationellt kunskapscentrum, utbildning av RKC**

Dnr: N2004/10056/JÄM

Riksförbundet för sexuellt likaberättigande (RFSL) har beretts tillfälle avge yttrande över rubricerade betänkande och får med anledning härav anföra följande.

Sammanfattning av RFSLs synpunkter

Nationellt kunskapscentrum

De områden som Ett nationellt kunskapscentrum enligt förslaget ska arbeta med är mäns våld mot kvinnor och våld i samkönade relationer. Men utredningen har genom resonemang och val av begrepp helt styrts mot en inriktning på mäns våld mot kvinnor, där nämnandet av våld i samkönade relationer mer kan ses som politisk korrekt kosmetika än som en viljeinriktning. Detta illustreras väl av utredarens inledning till sammanfattningen av avsnittet Nuläge: "Det finns ett behov av en statlig permanent verksamhet som uteslutande ägnar sig åt problemen kring mäns våld mot kvinnor".

Ordets makt över tanken gör att det begrepp - mäns våld mot kvinnor - som valts för att beskriva den nya organisationens verksamhetsområde gör att flera grupper som enligt uppdraget ingår i organisationens ansvarsområde kommer att marginaliseras eller helt försvinna.

RFSL anser därför att området *våld i samkönade relationer* tydligare måste formuleras som ett uppdrag i sig i det nya centrumets ansvarsområden och arbetsuppgifter och att särskilda resurser måste avsättas för att uppdraget ska kunna genomföras på ett adekvat sätt i verksamhetens olika enheter.

Nationell kristelefon

I förslaget till en nationell kristelefon för våldsutsatta kvinnor har man tagit hänsyn till HBT-kvinnors situation och behov på ett helt annat sätt än i behandlingen av verksamheten vid Ett nationellt kunskapscentrum. Utredaren lyfter fram vikten av kunskaper kring lesbiska kvinnor och samkönade relationer och inte minst "att man inte kan förutsätta att alla är heterosexuella". Hon pekar också på vikten av samverkan med jourer med specialkompetens bland andra RFSLs Brottofferjour. Den jour som nu nekas medel från Socialstyrelsen eftersom dessa medel avsatts för "Mäns våld mot kvinnor".

Då telefonen enligt förslaget ska organiseras av RKC, måste RFSL också här poängtera att HBT-kvinnors situation måste formuleras som ett speciellt uppdrag i kristelefonens ansvarsområde.

Mäns våld mot kvinnor och våld i samkönade relationer

Inledningsvis kan konstateras att utredningens uppdrag var att finna formerna för en ombildning av RKC till ett nationellt centrum för kvinnor som misshandlats och våldtagits. Utredningen skulle enligt direktiven lämna förslag om ansvarsområden, arbetsuppgifter, organisation samt huvudman för ett sådant centrum.

Förslaget utmynnar i att ett nytt nationellt centrum ska vara en permanent statlig verksamhet och ett kunskaps- och resurscenter om *mäns våld mot kvinnor och våld i samkönade relationer*.

RFSL konstaterar med tillfredsställelse att i förslaget till det nya centrumets ansvarsområden *våld i samkönade relationer* genomgående – om än summariskt – nämns vid sidan av huvudområdet *mäns våld mot kvinnor*.

Centrumets övergripande mål ska enligt utredningens förslag vara att motverka våld mot kvinnor och verka för att våldsutsatta kvinnor får ett adekvat bemötande och stöd. Centrumet ska uppmärksamma kvinnor som misshandlats och våldtagits, barn som bevittnar våld och män som misshandlar kvinnor.

Det föreslagna nationella centrumet ska vad samkönade relationer beträffar ha till uppgift att:

- upprätta och driva utbildningsverksamhet om mäns våld mot kvinnor och våld i samkönade relationer
- följa och sammanställa forskning och projekt inom området mäns våld mot kvinnor samt våld i samkönade relationer samt främja utbyte av erfarenheter och idéer mellan forskare, myndigheter och andra organisationer
- sprida information, fungera som opinionsbildare och aktivt delta i debatten om mäns våld mot kvinnor och våld i samkönade relationer.

Begrepp och benämningar

I detta avsnitt i utredningen behandlar utredaren bl. a. begreppen *mäns våld mot kvinnor* och *våld i nära relationer*. Utredaren poängterar att begreppet mäns våld mot kvinnor används just för att det indikerar att våldet är könsspecifikt och att det framför allt är män som utövar makt, kontroll och våld mot kvinnor.

Utredaren anger att begreppet *våld i nära relationer* ibland används för att beskriva det faktum att hemmet ofta är en farlig plats för kvinnor, eftersom mycket av det våld som kvinnor utsätts för sker där. Hon menar att begreppet våld i nära relationer har den fördelen att det även innefattar våld i samkönade relationer. Det framkommer också att utredaren klart ser, att våldproblematiken i en nära relation i stort sett är densamma oberoende av parternas sexuella läggning.

Utredaren menar dock att begreppet *våld i nära relationer* döljer problemets kärna – det ojämlika maktförhållandet mellan kvinnor och män. Hon menar också att begreppet våld i nära relationer osynliggör allt annat våld och förtryck som kvinnor (oavsett sexuell läggning) utsätts för.

Utredaren säger därför ”Det är viktigt att använda begrepp som tydligt beskriver företeelsen. Jag har därför valt att använda mäns våld mot kvinnor. Detta gör det dock inte mindre viktigt att uppmärksamma våldet i när relationer.”

Reducerande av HBT-personers utsatthet

Homo- och bisexuella samt transpersoner utsätts också för våld utanför den nära relationen, enbart beroende på att de är HBT-personer, så kallade hatbrott.

Utredarens resonemang snedvrids här beroende på att hon när hon behandlar mäns våld mot kvinnor talar ett strukturellt perspektiv om våld av män mot kvinnor, som gäller alla situationer i

livet medan resonemanget om det våld som berör HBT-personer reduceras till våld mellan två parter i en relation. Hon pekar på att våld i nära relationer inkluderar våld i samkönade relationer men nämner inte det våld många unga HBT-personer utsätts för i sin ursprungsfamilj.

Utredningen osynliggör våld i samkönade relationer

Utredaren har som ovan nämnts själv klargjort att våldproblematiken i en nära relation i stort sett är densamma oberoende av parternas sexuella läggning. Hon fortsätter med att framhålla att både män och kvinnor socialiseras in i könsmaktsordningen, och att förutsättningarna och bilderna av vad en relation är färgas av den patriarkala synen på familjen. Hon avslutar med att fastslå att detta slår igenom hos varje individ – oavsett sexuell läggning – eftersom systemet och dess inbördes maktfunktioner är desamma.

Detta resonemang kan i värsta fall leda till att man etablerar och befäster den vitt spridda missuppfattningen att parterna i en enkönad relation intar en mans- och en kvinnoroll. I sitt resonemang bortser hon också helt från de speciella påfrestningar en enkönad - ofta dold - relation har i ett heteronormativt samhälle. Hon lyfter inte heller de speciella former av hot och våld som genereras av det liv i lögn, som många samkönade relationer i mer eller mindre hög grad lever i, då de av olika skäl inte kan eller vågar vara öppna med sin relation.

Utredaren pekar på att bl. a. lesbiska kan ha svårigheter att få stöd på grund av omgivningens fördomar eller oförmåga att förstå och poängterar att konsekvenserna för en kvinna som utsätts för övergrepp från en främling inte är jämförbara med konsekvenserna av motsvarande övergrepp från

hennes partner. Trots detta väljer hon genom sitt begreppsval att i praktiken totalt osynliggöra våldet i samkönade relationer.

I direktiven för utredningen nämns tre grupper som det nybildade centrumet ska uppmärksamma.

- kvinnor som misshandlats eller våldtagits
- barn som bevittnar våld
- män som misshandlar och våldtar

Ordets makt över tanken gör att det begrepp - mäns våld mot kvinnor - som valts för att beskriva den nya organisationens verksamhetsområde gör att flera grupper som enligt uppdraget ingår i organisationens ansvarsområde kommer att marginaliseras eller helt försvinna.

- kvinnor som misshandlar eller våldtar sin kvinnliga partner
- barn i samkönade familjer som bevittnar våld
- män som misshandlas och våldtas av sin manlige partner

Kvinnor som misshandlats eller våldtagits av sin kvinnliga partner eller män som misshandlar eller våldtar sin manlige partner kommer också lätt på undantag genom att det valda begreppet inte explicit innefattar dem.

Nulägesbeskrivning

I beskrivningen av nuläget konstaterar utredaren att statistiken visar att få kvinnor anmäler våldsbrott och att de övriga främst väljer att söka hjälp på annat sätt till exempel vid någon av landets ideella kvinnojourer. Hon konstaterar också, att många

våldsutsatta kvinnor kommer i kontakt med sjukvården utan att avslöja att de blivit utsatta för våld.

Ovanstående gäller i än högre grad för personer i samkönade relationer. Lever man i en samkönad relation är man på grund av attityderna i samhället och okunnighet hos myndigheter och sjukvård än mindre benägen att anmäla partnervåld. Ett heteronormativt samhälle uppmärksammar oftast inte heller den samkönade relationen eller dess problem.

För kvinnor i samkönade relationer är de ideella kvinnojourerna i många fall inte heller ett alternativ. Rädsla för oförstående bemötande och bristande respekt avhåller ännu många från att vända sig dit. De bristande kunskaper och felaktiga förställningar – ofta ideologiskt betingade – som fortfarande finns bland jourkvinnor skrämmer många. Att se en kvinna som förövare strider tyvärr fortfarande mot många jourkvinnors grundläggande ideologiska utgångspunkter.

Utredaren konstaterar vidare att det finns goda skäl att anta att mörkertalen för våldsbrott mot kvinnor är större än för övriga våldsbrott. De flesta våldsutsatta kvinnor döljer våldet och de skador man drabbas av under lång tid. Hon framhåller att om man blir utsatt för våld eller övergrepp i en relation är det ofta förknippat med känslor av skuld och skam och att det är tabubelagt att avslöja sexuella övergrepp, särskilt om det sker inom en parrelation.

Här har utredaren inte heller, trots att hon i skrivningen antyder att det kan vara en kvinna som är förövaren, lyft att mörkertalen för icke anmält våld i samkönade relationer torde vara proportionellt mycket större än för våld i heterosexuella relationer. Inte heller uppmärksammas att redan homosexualiteten i sig fortfarande är skuld- och skambelagd i vårt samhälle och att därmed ett sexuellt övergrepp i en samkönad relation är än mer tabube-

lagd att avslöja. I detta sammanhang är det extra viktigt att uppmärksamma, att när en man blir slagen av sin man är normbrottet mycket starkt, vilket gör övergreppet ännu svårare att avslöja, söka hjälp för och anmäla. För dessa män finns inte ens de möjligheter till skyddat boende som – om än små – finns för kvinnor i samkönade relationer.

I sammanfattningen av nuläget konstaterar utredaren att ”Ett samarbete mellan myndigheter och frivilliga organisationer är viktigt i arbetet för våldsutsatta kvinnor och för deras barn. Kommunala handlingsplaner och utbildning om mäns våld mot kvinnor är nödvändiga verktyg. Den skiftande omfattningen av olika kommuners insatser när det gäller mäns våld mot kvinnor gör kvinnors demokratiska rättigheter till en geografisk fråga. Hälso- och sjukvårdens personal är en viktig grupp, eftersom våldsutsatta kvinnor ofta söker hjälp inom hälso- och sjukvården.”

Denna skrivning visar klart hur valet av begreppet *mäns våld mot kvinnor* totalt osynliggör våld i samkönade relationer. Ett våld som det ännu råder nästan total okunnighet om och där utbildningsbehoven är skriande. Utredaren har valt att inte ens nämna dessa behov.

Behovet av ett nationellt centrum

I detta avsnitt används genomgående begreppet *mäns våld mot kvinnor* och de resonemang som förs utgår i huvudsak från mäns våld mot kvinnor. Våld i samkönade relationer nämns inte explicit i avsnittet även om de flesta resonemang som förs och de behov som lyfts fram direkt kan appliceras även till detta våld.

Våld i samkönade relationer måste lyftas fram som ett eget område

Utredningens styrning genom resonemang och val av begrepp mot en inriktning på mäns våld mot kvinnor, där nämmandet av våld i samkönade relationer mer kan ses som politisk korrekt kosmetika än som en viljeinriktning, illustreras av utredarens inledning till sammanfattningen av avsnittet Nuläge: *”Det finns ett behov av en statlig permanent verksamhet som uteslutande ägnar sig åt problemen kring mäns våld mot kvinnor”*

RFSL är helt medvetet om behovet av att i ett vidare perspektiv explicit lyfta fram mäns våld mot kvinnor, men detta ska inte behöva ske till priset av att våld i samkönade relationer osynliggörs. HBT-personer får inte offras för majoritetssamhällets behov.

Samma resonemang som utredaren för kring begreppet *våld i nära relationer* kan direkt användas mot hennes sätt att låta begreppet *mäns våld mot kvinnor* täcka in även *våld i samkönade relationer*. Vi menar liksom utredaren att det är viktigt att använda begrepp som tydligt beskriver de företeelser man ska behandla och vi menar att det här valda begreppet osynliggör allt annat våld än mäns våld mot kvinnor.

En kunskapsinventering av forskning om homofobi och heteronormativitet har gjorts 2005 på uppdrag av Forum för levande historia och HomO av universitetslektor Ulrika Dahl. Hon konstaterar att kunskapsnivån om våld i samkönade relationer är större i den internationella forskningen än i den svenska, då man inte alltid och enbart utgår från radikalfeministiska tankegångar om det sexualiserade våldet som det yttersta uttrycket för en patriarkal ordning. Inventeringen visar att ett gediget teoretiskt och

empiriskt arbete kring våld i samkönade relationer ännu saknas i Sverige.

RFSL anser därför att våld i samkönade relationer tydligare måste formuleras som ett uppdrag i sig i det nya centrumets ansvarsområden och arbetsuppgifter och att särskilda resurser måste avsättas för att detta ska kunna genomföras på ett adekvat sätt i verksamhetens olika enheter.

Detta betänkande är – i sig – ett skolexempel på hur kunskapsområdet "våld i samkönade relationer" behandlas och prioriteras bort, när man just *integrerar* frågan om våld i samkönade relationer med frågan om mäns våld mot kvinnor. Betänkandets behandling av frågan om våld i samkönade relationer är därför ett av våra tydligaste argument för varför området måste formuleras som ett eget uppdrag i det nya centrumet, med egna arbetsuppgifter och särskilda resurser."

Sören Andersson
förbundsordförande

Anna Mohr
förbundsstyrelsehandläggare